Zdjęcie PKiN: Mike Peel (CCBY-SA 4.0)

Etnografia (nie)materialnego dziedzictwa Warszawy

Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna

projekt współfinansuje miasto stołeczne Warszawa

Warsztaty odbywają się w ramach projektu „Edukuj z antropologią!" realizowanego przez Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna" im. Witolda Dynowskiego. Projekt współfinansuje m.st. Warszawa.

Zdjęcie Starego Miasta: Gerard Stańczak (CC BY 3.0)

1. Z czym kojarzy Ci się Warszawa?
2. Co lubisz w Warszawie?
3. Jakie są Twoje ulubione miejsca i aktywności warszawskie?

ANTROPOLOGIA I ETNOLOGIA

ANTROPOLOGIA – GR. *ANTROPOS* – CZŁOWIEK

ETNOLOGIA – GR. *ETHNOS* – LUDY, GRUPY LUDZI, PLEMIONA

GR. *LOGOS* – NAUKA

Antropologia i etnologia to nauki o człowieku i społeczeństwach, społecznościach, czyli nauki o człowieku i jego kulturze.

KULTURA

QUIZ CIEKAWOSTKI O WARSZAWIE

Pytanie 1

Warszawa uzyskała prawa miejskie przed 1300 rokiem. Jednak nie od początku tak brzmiała jej nazwa. Jak przed XVI wiekiem brzmiała nazwa miasta Warszawa?

A. Warszywka
B. Warszewa
C. Warsa

POPRAWNA ODPOWIEDŹ: B

Pytanie 2

Herbem Warszawy jest warszawska Syrenka. Jako postać pół człowieka, pół ryby jest używana od przełomu XVII i XVIII wieku. Jaką wcześniej przybierała formę?

A. poczwary o ciele węża z kogucią głową i kurzymi łapami

B. złotej kaczki w koronie

C. syreny upoczwarzonej, z górną częścią ciała ludzką, a dolną zwierzęcą, ale z nogami i skrzydłami

POPRAWNA ODPOWIEDŹ: C

Pytanie 3

Który obiekt warszawski znalazł się na światowej liście dziedzictwa UNESCO?

A. Muzeum Powstania Warszawskiego
B. Stare Miasto
C. Łazienki Królewskie

POPRAWNA ODPOWIEDŹ: B

Fot. Adrian Grycuk (CC BY-SA 3.0)

Pytanie 4

W Warszawie znajduje się wiele wieżowców. Aktualnie 11 z nich przekracza wysokość 150 m. Najwyższy budynek ma łącznie (wraz z iglicą) 310 m. Jak się nazywa?

A. Varso
B. Pałac Kultury i Nauki
C. Intraco

POPRAWNA ODPOWIEDŹ: A

Fot. Anty000 (CC BY-SA 4.0)

Pytanie 5

Który zestaw słów zawiera słowo niezwiązane z Warszawą?

A. Wuzetka, Wedel, syrenka
B. Wisła, bazyliszek, pańska skórka
C. Złota kaczka, rogal świętomarciński, Pałac Kultury i Nauki

POPRAWNA ODPOWIEDŹ: C

Fot. Radomil (GFDL 1.2)

Pytanie 6

W Śródmieściu znajduje się nietypowe osiedle mieszkalne, które jest enklawą natury w centrum ruchliwego miasta. Jak nazywa się to miejsce?

A. Domki Fińskie na Jazdowie
B. Ogród Saski
C. Dolinka Służewiecka

POPRAWNA ODPOWIEDŹ: A

Fot. Domki fińskie na osiedlu Jazdów w Warszawie, Adrian Grycuk (CC BY-SA 3.0 pl)

Pytanie 7

Największym (ok. 19,5 ha) naturalnym zbiornikiem wodnym w Warszawie jest:

A. Jeziorko w Parku Szczęśliwickim
B. Jezioro Wilanowskie
C. Jeziorko Czerniakowskie

POPRAWNA ODPOWIEDŹ: C

Fot. Adrian Grycuk (CC BY-SA 3.0)

WARSZAWSKIE TABU WIELOKULTUROWE

HASŁO: EMIL WEDEL

KATEGORIA: przemysł

OPIS OSOBY:

Był przemysłowcem i cukiernikiem niemieckiego pochodzenia. W 1872 roku Emil Wedel dostał od swojego ojca wyjątkowy prezent ślubny: fabrykę czekolady. Wyroby produkowane w fabryce zachwycały klientelę. Aby zapobiec powstawaniu podróbek swoich produktów, Emil Wedel podpisywał każdą tabliczkę czekolady własnoręcznym podpisem. Do dziś przy ulicy Szpitalnej znajduje się sklep firmowy i najstarsza Pijalnia Czekolady E. Wedel.

TABU: czekolada, fabryka

PODPOWIEDŹ:

Jego pyszne wyroby znajdziecie m.in. w formie torcika i ptasiego mleczka.

HASŁO: WILLIAM LINDLEY

KATEGORIA: architektura, urbanistyka

OPIS OSOBY:

Był angielskim inżynierem, budowniczym linii kolejowych, wodociągów i kanalizacji w wielu miastach europejskich w XIX wieku. Opracował projekt miejskiej sieci kanalizacyjno-wodociągowej dla Warszawy – tzw. filtry Lindleya. Na podstawie tego projektu trzej synowie Lindleya zbudowali kanalizację miasta.

TABU: woda, filtry

PODPOWIEDŹ:

To interesujące założenie urbanistyczne, które zaprojektował, znajduje się na Ochocie przy ul. Filtrowej.

HASŁO: BERNARDO BELOTTO

KATEGORIA: malarstwo

OPIS OSOBY:

Był włoskim artystą, nadwornym malarzem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Namalował 30 obrazów (tzw. wedut) przedstawiających widoki Warszawy. Z wielką dokładnością starał się oddawać szczegóły, dzięki czemu jego dzieła po latach zostały wykorzystane przy odbudowie stolicy po II wojny światowej.

TABU: malarstwo, obraz

PODPOWIEDŹ:

Zwany był również Canaletto, dzięki niemu wiemy, jak wyglądała Warszawa w XVIII wieku.

HASŁO: STEFANIA WOJTULANIS-KARPIŃSKA

KATEGORIA: sport

OPIS OSOBY:

Urodzona w 1912 roku w Warszawie. Od wczesnej młodości wolne chwile spędzała na lotnisku, które znajdowało się wówczas na Polu Mokotowskim. Jako studentka na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej zaczęła uczęszczać na kursy pilotażu. W czasie II wojny światowej została powołana do brytyjskiej Pomocniczej Służby Transportowej: pilotowała nowo wyprodukowane samoloty z fabryk na lotniska i dostarczała uszkodzone maszynydo warsztatów.

TABU: samolot, lotnisko

PODPOWIEDŹ:

Była jedną z pierwszych kobiet w Polsce, które zasiadały za sterami statków powietrznych.

HASŁO: FRYDERYK CHOPIN

KATEGORIA: muzyka

OPIS OSOBY:

Polski kompozytor i pianista. Urodzony w Żelazowej Woli. Przez część życia mieszkał, uczył się i pracował w Warszawie. Jest uważany za jednego z najwybitniejszych kompozytorów romantycznych, a także za jednego z najważniejszych polskich kompozytorów w historii. Był jednym z najsłynniejszych pianistów swoich czasów, często nazywany poetą fortepianu. Jego utwory cenione są za niezwykły charakter – głębokie emocje i ekspresję muzyczną, a także użycie elementów stylistycznych polskiej muzyki ludowej.

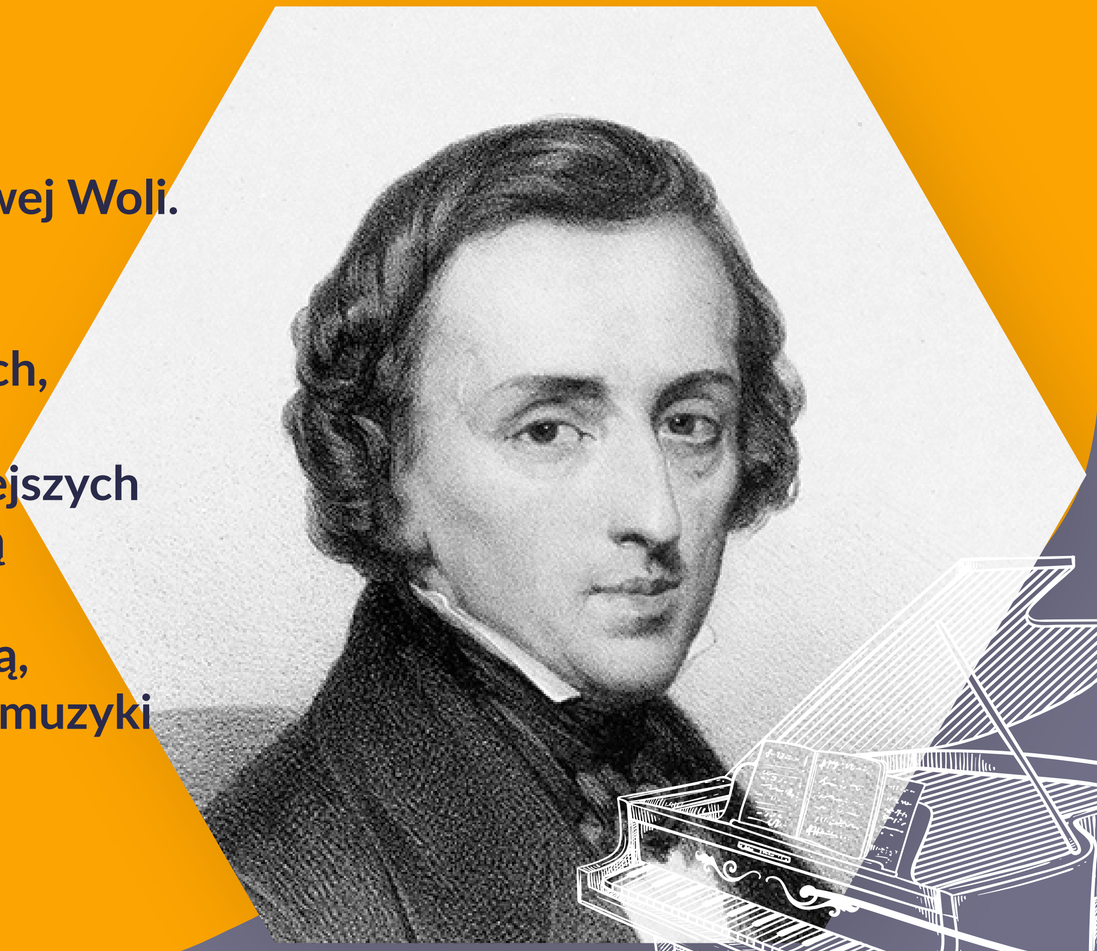

Joseph-Rose Lemercier, wg Ary Scheffera, *Portret Fryderyka Chopina*, 1852, MNW

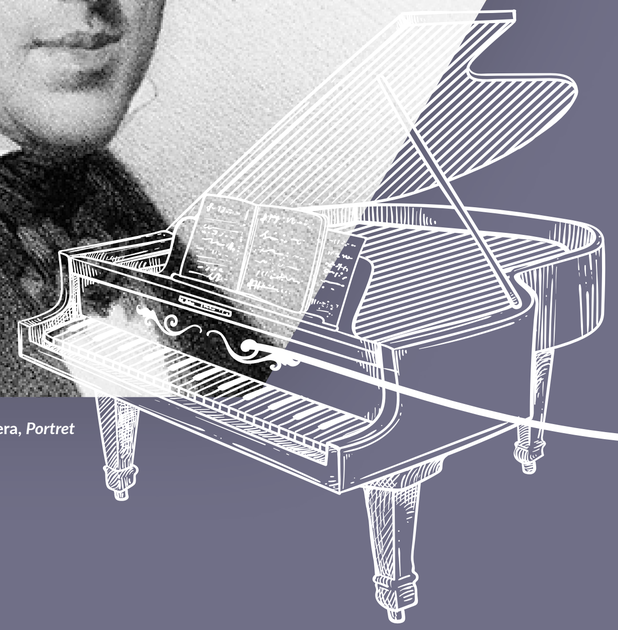

TABU: pianista, fortepian, muzyka

PODPOWIEDŹ:

Jego muzyka znana jest nawet w Japonii.

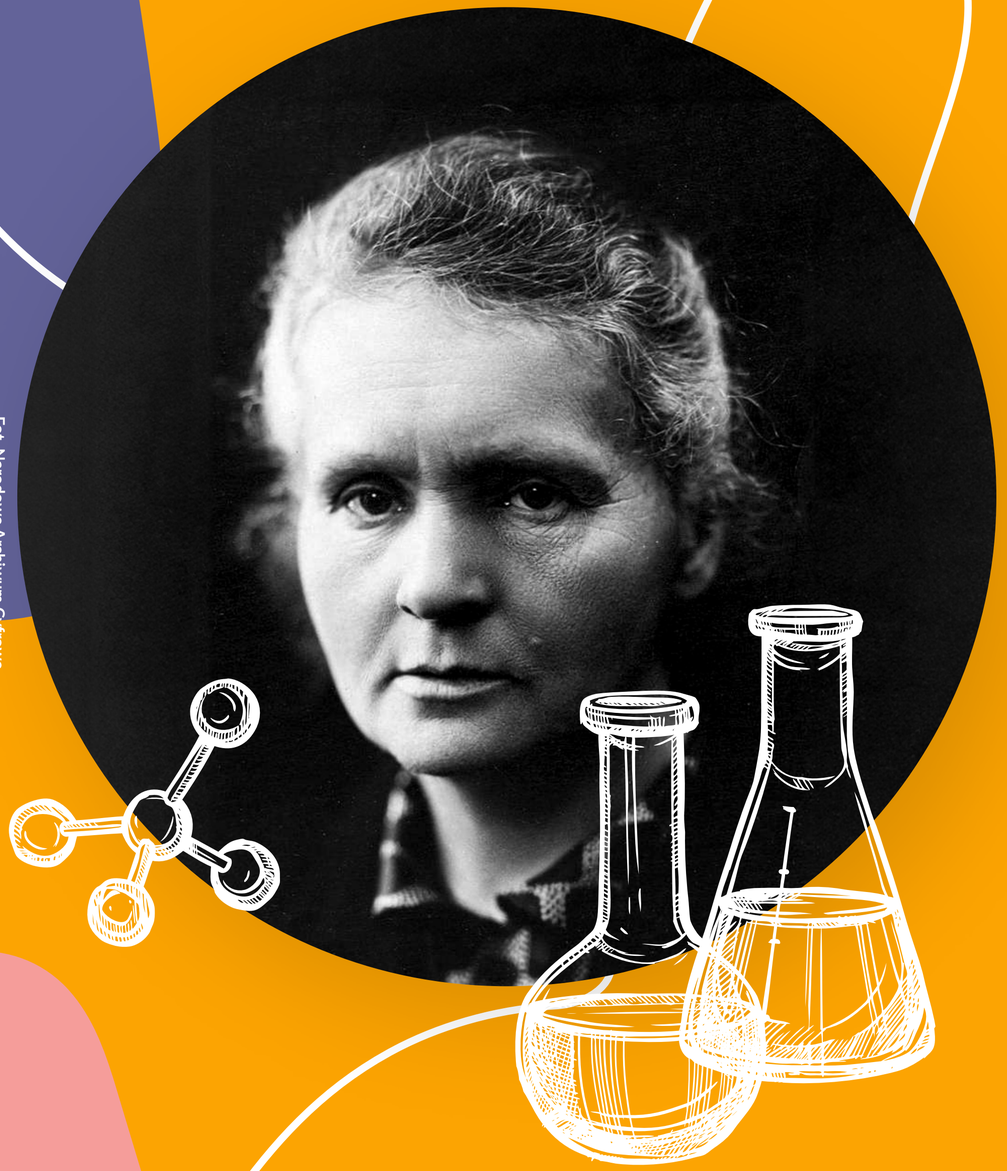

Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe

HASŁO: MARIA SKŁODOWSKA-CURIE

KATEGORIA: nauka

OPIS OSOBY:

Polska uczona zajmująca się fizyką doświadczalną i chemią fizyczną, podwójna noblistka – laureatka Nagrody Nobla z fizyki (1903) i chemii (1911). Studiowała w Paryżu na Sorbonie, również we Francji razem z mężem Pierrem Curie prowadzała badania naukowe. Do jej dokonań należą: rozwinięcie teorii promieniotwórczości, technik rozdzielania izotopów promieniotwórczych oraz odkrycie dwóch nowych pierwiastków – radu i polonu. Jest pierwszą kobietą, która spoczęła w paryskim Panteonie w dowód uznania zasług naukowych.

TABU: rad, polon, Nobel

PODPOWIEDŹ:

Do jej dokonań naukowych należy m.in. rozwinięcie teorii promieniotwórczości.

HASŁO: IRENA SENDLEROWA

KATEGORIA: społeczeństwo, prawa człowieka

OPIS OSOBY:

Polska działaczka społeczna. Podczas II wojny światowej zajmowała się pomocą humanitarną udzielaną zarówno cywilom, jak i polskim żołnierzom. W trakcie okupacji niemieckiej pomagała społeczności żydowskiej, szczególnie dzieciom, które uratowała z getta. Odznaczona medalem Sprawiedliwej wśród Narodów Świata. W latach 2007 i 2008 jej kandydatura została zgłoszona do Pokojowej Nagrody Nobla.

TABU: Żydzi, getto

PODPOWIEDŹ:

W latach 1940–1944 ocaliła od Holokaustu ponad 2,5 tysiąca żydowskich dzieci.

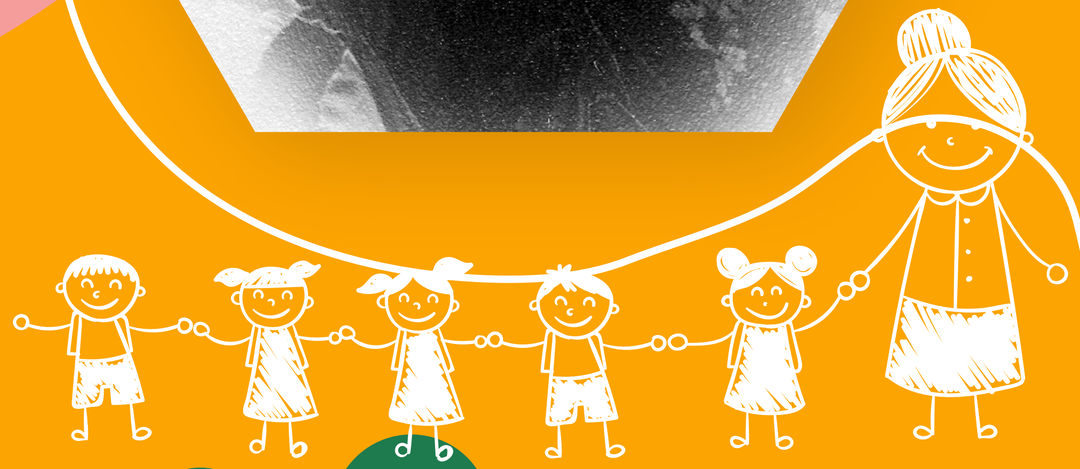

NIEMATERIALNE DZIEDZICTWO WARSZAWY

DZIEDZICTWO

- KULTUROWE
  - MATERIALNE (ZABYTKI)
  - NIEMATERIALNE
    - TRADYCJE I PRZEKAZY USTNE (+JĘZYK)
    - ZWYCZAJE, RYTUAŁY I OBRZĘDY ŚWIĄTECZNE
    - UMIEJĘTNOŚCI ZWIĄZANE Z RZEMIOSŁEM TRADYCYJNYM
- PRZYRODNICZE

GWARA WARSZAWSKA

Alejami wycackany szedł se jakiś gość
Facjata niby owszem, może być
Nagle potknął się o kamień rycząc: O, psiakość!
Jak oni mogą w tej stolicy żyć?
I wtedy zalała mnie zła krew
Więc go na perłowo w tenże śpiew
Nie bądź za cwany, w skórkę odziany
To może mieć dla Ciebie skutek opłakany
Na warszawiaka nie ma cwaniaka
Który by mógł go wziąć na bajer lub pod pic.

Stanisław Grzesiuk, ***Nie masz cwaniaka nad warszawiaka***

ROZWIĄZANIE

ILE UDAŁO SIĘ WAM ZEBRAĆ POPRAWNYCH PAR SŁÓW?

DZYNDZAJ – TRAMWAJ
FERAJNA – EKIPA
HAMUJ PIĘTĄ – USPOKÓJ SIĘ
KINOL – NOS
LIPA – KIEPSKO
MOROWO – FAJNIE
MORDUCHNA – PRZYJACIEL
PATRZAŁKI – OKULARY
SZAMAĆ – JEŚĆ
ŁAPSERDAK – ŁOBUZ
BADYLARZ – HODOWCA KWIATÓW LUB WARZYW
CHAWIRA – MIESZKANIE
GIT – DOBRZE
MAKÓWKA – GŁOWA

MATERIALNE DZIEDZICTWO WARSZAWY

Fot. Plac Zamkowy w Warszawie widziany z wieży kościoła św. Anny, Adrian Grycuk (CC BY-SA 3.0 pl)

WARSZAWSKA ŚCIEŻKA ALTERNATYWNA

ZADANIE:

Narysujcie schemat Waszej wycieczki lub plakat promujący punkty programu wycieczki. Wymyślcie nazwę wycieczki, wypiszcie dokładne nazwy punktów do zwiedzenia, czas trwania wycieczki, środki transportu używane podczas trasy (np. pieszo, rower, komunikacja publiczna), a także długość trasy. Ścieżka powinna zawierać:

- min. 5 punktów do zwiedzenia w obrębie Warszawy
- trasę w obrębie min. 2 dzielnic
- 1 lub więcej zabytków, np. architektura, pomnik, przestrzenie miejskie
- 1 lub więcej miejsc spotkań, np. kawiarnia, restauracja, ulubione miejsce w przestrzeni miejskiej
- 1 lub więcej miejsc przyrodniczych, np. park, las, jezioro
- 1 lub więcej galerii sztuki lub muzeum
- 1 lub więcej miejsc sportu lub rekreacji, np. kino, miejsce na koncert, skatepark

SZTUKA ULICZNA

Fot. Milena Orlińska, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna

KORA – NOWY ŚWIAT 18/20

Olga Sipowicz, znana jako Kora, wokalistka zespołu Manaam, zmarła w lipcu 2018. Mural *Kora* na budynku przy ulicy Nowy Świat 18/20 ma upamiętniać tę kultową postać polskiej muzyki. Na muralu twarz artystki została w całości namalowana pędzlem, a nie sprayem, jak większość tego typu malowideł ściennych w Warszawie. Mural zmienia się wraz z porami roku i rosnącym obok niego kasztanowcem, który nadaje dodatkowy koloryt muralowi.

Fot. Milena Orlińska, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna

ŻOŁNIERZE – MARIONETKI – SIENNA 45

Mural *Żołnierze – Marionetki* powstawał od lipca do października 2010 roku. Autorem dzieła jest znany artysta Blu. Wykazał się sporą kreatywnością w aranżacji dzieła, wykorzystując okno, które stanowi integralną część dzieła (usta jednego z żołnierzy).

Fot. Maria Bartosz, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna

CZŁOWIECZY LOS – RADZYMIŃSKA 150

To mural autorstwa grupy Twożywo. Zdobi ścianę bloku na Targówku. Mural przedstawia dwie postaci – większa z nich ma głowę wilka, mniejsza zaś głowę owcy. Nad nimi znajduje się napis „Człowieczy los”. Jednak zastosowana przez artystów gra kolorów sprawia, że można go odczytać również jako „Owiec los”.

Fot. Milena Orlińska, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna

ATOM – NOWOLIPKI 11

W związku z uznaniem 2011 rokiem Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie powstało wiele dzieł poświęconych polskiej uczonej, m.in. właśnie ten mural. Znajduje się przy ul. Nowolipki 11, gdzie wychowywała się Maria Skłodowska-Curie. Jego autorem jest Swanski – twórca znanego muralu na parkingu przy Nowogrodzkiej.

Fot. Milena Orlińska, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna

GALERIA TYBETAŃSKA – RONDO WOLNEGO TYBETU

Wokół ronda Wolnego Tybetu oraz na filarach estakady od 2009 roku tworzone są murale nawiązujące do tematyki tybetańskiej, zwłaszcza w kontekście ruchu jego wyzwolenia. Tworzą one Galerię Tybetańską. Projekt zainicjowany został przez Fundację Inna Przestrzeń, od 2011 roku realizowany jest przez Fundację Klamra przy współpracy z Fundacją Inna Przestrzeń oraz Zarządem Dróg Miejskich w Warszawie. Jest to żywa galeria, murale są tam regularnie zmieniane.

Fot. Milena Orlińska, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna

DZIURA W CAŁYM – MACKIEWICZA 1

Mural autorstwa niemieckiego artysty znanego jako 1010. Pojawił się na ścianie domu na Pradze-Północ. Mural doskonale współgra z bardzo zniszczoną elewacją. Wcześniej to miejsce zajmowała reklama PZU, która pokrywała ścianę od 1974 roku. Jest to jeden z murali powstałych w ramach Street Art Doping.

Fot. Milena Orlińska, Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna

KIJOWSKA I TARGOWA WARSZAWA – KIJOWSKA 1

Mural autorstwa Tytusa Brzozowskiego przedstawia atmosferę i charakter warszawskiej Pragi, ma ponad 60 m wysokości. Projekt zlecił silnie związany z Pragą Totalizator Sportowy, celebrując swoje 65-lecie. Potężny obraz wyrastający ponad dachy kamienic powstał w otoczeniu od lat nacechowanym ciekawymi i lubianymi muralami.

MOJA WARSZAWA

Prezentacja do zajęć *Etnografia (nie)materialnego dziedzictwa Warszawy* powstała w ramach projektu „Edukuj z antropologią!" realizowanego przez Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna" im. Witolda Dynowskiego. Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

projekt współfinansuje
miasto stołeczne
Warszawa

Stowarzyszenie
Pracownia Etnograficzna